

■ Ingen kopia av riksdagsvalet

Utfallet av valen till kommunfullmäktige 2010 i landets 290 kommuner, med särskilda fallstudier av Sverigedemokraternas agerande

ERIK WÅNGMAR¹

English title

The Swedish local election in 2010 – concerning 290 municipal councils – yielded partly different results than the parliamentary election, taking place the same day. In the 290 municipalities taken together, the four non-socialist parties received fewer votes than they did in the simultaneous election to the Riksdag; the primary reason for this difference is that the Moderates received nearly four percentage points fewer votes in the local elections. As a result, the average election results in all 290 municipalities generated a much closer balance of power between the non-socialist bloc and the opposing red-green bloc compared to the national level. In addition, the political breakthrough of the Sweden Democrats, at the national level and at the local level, resulted in an increasing number of municipalities where neither the non-socialist bloc nor the red-green bloc controls a majority of the seats. Yet in spite of this development, the established parties still maintain that the Sweden Democrats never will be allowed to participate in ruling coalitions. In order to exclude the Sweden Democrats from power in municipalities with insufficient bloc-based majorities, the established parties have employed two strategies; either the Sweden Democrats are blocked by the formation of grand coalitions or ignored by the introduction of minority governments. Yet, in municipalities where minority governments have been chosen, the Sweden Democrats are sometimes able to affect – in some cases even decide – which political bloc that will rule the municipality. Hence, in spite of the promises made by the established parties, the Sweden Democrats have gained an indirect opportunity to exercise political influence. The results of the article shows that if the Sweden Democrats have taken a stand for any of the two opposing blocs, they have mostly leant towards supporting non-socialist parties, sometimes cooperating with the Green party. The results also show that some municipalities stand out. In complete contrast to official rhetoric at the national level, the non-socialist bloc have begun formal cooperation with the Sweden Democrats in one municipality, while the Social Democrats have been actively supported by the Sweden Democrats in another.

Inledning

För de statsvetenskapligt och politiskt intresserade torde valresultatet i 2010 års riksdagsval vara väl inpräntat, inte minst genom Sverigedemokraternas inträde i riksdagen, som reducerat den borgerliga alliansregeringen från en majoritetsregering till en minoritetsregering. Den samlade bilden av valen till kommunfullmäktige i landets

---

1 Erik Wängmar är docent i historia och universitetektor i statsvetenskap vid Linnéuniversitetet.

290 kommuner är troligen något mindre kända. Det är också på kommunal nivå av betydande intresse vilken roll som Sverigedemokraterna har kunnat spela vid formerandet av styrande koalitioner i kommunerna. Har de etablerade partierna lyckats undvika att ge Sverigedemokraterna något inflytande på kommunal nivå i enlighet med de tydliga utfästelser som gjorts av partierna på riksnivå? Eller har Sverigedemokraterna kunnat diktera vilka partier som skall bilda styrande koalitioner i kommunerna? I vilken utsträckning är Sverigedemokraterna orsak till att det uppstår minoritetsstyren i kommunerna? Föreliggande översikt har främst en kartläggande karaktär, även om koalitionsbildningsteorier kommer till användning i framställningen. Den viktigaste tidigare svenska forskningen på området gjordes av Hanna Bäck i doktorsavhandlingen, *Explaining coalitions. Evidence and Lessons From Studying Coalitions Formation in Swedish Local Government*. Hennes studie omfattade mandatperioden 1998–2002 och skrevs innan Sverigedemokraterna hade fått något egentligt genomslag i de svenska kommunerna (Bäck 2003). När det gäller Sverigedemokraternas agerande på kommunal nivå finns dels idéhistorikern Ulla Ekström von Essens genomgång av situationen under perioden 2002–2006, dels en studie av statsvetaren Karl Loxbo gällande perioden 2006–2010 (Ekström von Essen 2006 och Loxbo 2008:7–32).

Artikeln disponeras enligt följande. Först behandlas skillnaderna mellan utfallet av riksdagsvalet och valen till kommunfullmäktige, där det senare valet även jämförs med 2006 års val. Därefter berörs majoritetsläget i kommunerna. Det tredje momentet handlar om vilka styrande koalitioner som bildats i kommunerna, i relation till majoritetsläget. Moment nummer fyra analyserar vilka koalitioner som finns i kommunerna. Samma tema utvidgas i fallstudier av sex kommuner där Sverigedemokraterna haft möjlighet att påverka vilka partier som skall ingå i den styrande koalitionen vid fall av minoritetsstyren. Slutligen ingår en sammanfattande diskussion.

Materialet till artikeln hämtas från två håll, dels valstatistiken på Valmyndighetens hemsida, dels från alla landets kommuners hemsidor, där protokollen från kommunfullmäktiges möten för val av styrelser och nämnder för mandatperioden 2010/2011–2014 har excerperats. Mina siffror baseras på valteknisk samverkan vid valen till de kommunala uppdragen, inklusive presidieposterna. Det hade naturligtvis varit långt mycket enklare att bara använda sig av den statistik som finns på Sveriges Kommuner och Landstings (SKL:s) hemsida. Denna sammanställning är i de allra flesta fall korrekt, men inte riktigt alltid. Ett sådant exempel är Högsby kommun i Kalmar län, där SKL anger Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet som styrande koalition i minoritet (www.skl.se, 2011-05-05). Det verkliga styret i denna kommun redovisas senare i föreliggande artikel.

Valen till kommunfullmäktige kontra riksdagsvalet

Skillnaden i utfallet mellan riksdagsvalet och valen till kommunfullmäktige redovisas i tabell 1.

Tabellen visar sålunda att skillnaden mellan partiernas resultat i riksdags- respektive kommunvalen inte var helt obetydlig. Socialdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet gjorde bättre val till kommunfullmäktige än i riksdagsvalet. Samma sak gäller också för gruppen övriga partier, vilka i många fall bara existerar i en kommun, även

Tabell 1. Valresultatet i riksdagsvalet kontra valen till kommunfullmäktige 2010.

Parti	Riksdagsval	Kommunfullmäktigeval	Differens R-K
S	30,66	32,38	- 1,72
V	5,60	5,57	+ 0,03
Mp	7,34	7,07	+ 0,27
M	30,06	26,19	+ 3,87
C	6,56	7,61	- 1,05
Fp	7,06	7,92	- 0,86
Kd	5,60	4,36	+ 1,24
Sd	5,70	4,91	+ 0,79
Övriga	1,42	3,99	- 2,56
Totalt	100,00	100,00	+ 0,00

Källa: Valmyndighetens hemsida, www.val.se, 2010-12-19.

om det finns partier som också kandiderade i riksdagsvalet, bl.a. Sveriges Pensionärers Intresseparti (SPI). Det var främst Moderata samlingspartiet som hade ett bättre resultat i riksdagsvalet än i valen till fullmäktige, med en differens på nära fyra procentenheter. Även Miljöpartiet, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna hade en högre röstandel i riksdagsvalet än i kommunvalen. Om de två politiska blocken som ställdes mot varandra i riksdagsvalet jämförs i kommunvalen blir skillnaden avsevärt mindre. I riksdagsvalet fick de fyra borgerliga partierna 49,28 procent, medan de i fullmäktigevalen erhöll 46,08 procent. Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet fick i riksdagsvalet 43,60 procent, men i kommunvalet blev resultatet 45,02 procent. I kommunvalen fick de fyra borgerliga partierna endast 1,06 procentenheter högre röstetal än de rödgröna partierna. Denna skillnad har stor betydelse för majoritetsläget i landets kommuner.

I tabell 2 görs en jämförelse mellan partiernas röstandelar i valen till fullmäktige 2006 och 2010. Tabellen visar att de tre partier som hade framgång i riksdagsvalet, nämligen Moderata samlingspartiet, Miljöpartiet och Sverigedemokraterna, också ökade sin röstandel i kommunvalen. De största förlorarna i kommunvalet var Social-

Tabell 2. Resultatet i valen till kommunfullmäktige 2006 och 2010.

Parti	Kf-val 2006	Kf-val 2010	Förändring	Mandat 2006	Mandat 2010	Förändring
S	34,58	32,38	- 2,20	4841	4593	- 248
V	5,98	5,57	- 0,41	773	703	- 70
Mp	4,88	7,07	+ 2,19	436	686	+ 250
M	24,25	26,19	+ 1,94	2735	2966	+ 231
C	9,08	7,61	- 1,47	1686	1399	- 287
Fp	8,15	7,92	- 0,23	923	914	- 9
Kd	5,80	4,36	- 1,44	813	591	- 222
Sd	2,88	4,91	+ 2,03	280	612	+ 332
Övr.	4,40	3,99	- 0,42	605	514	- 91
Tot	100,00	100,00	+ 0,00	13092	12978	- 114

Källa: Valmyndighetens hemsida, www.val.se, 2010-12-19.

demokraterna, Centerpartiet och Kristdemokraterna. De fyra borgerliga partiernas andel av rösterna reducerades från 47,28 procent år 2006 till 46,08 procent år 2010, medan de tre rödgröna partierna gick från 45,44 procent år 2006 till 45,02 procent år 2010, alltså en marginell minskning. Sverigedemokraterna tog mandat i 249 kommuner, vilket var 105 fler än i valet 2006. Partiet blev utan mandat främst i kommuner i Stockholms län och i länen i Norrland.

Majoritetsläget i kommunfullmäktige

Partiernas resultat i valen till kommunfullmäktige blir än mer intressant när de bryts ned till majoritetslägen i de enskilda kommunerna. Majoriteten har delats in i fyra kategorier: 1. Majoritet för Socialdemokraterna och Vänsterpartiet (socialistisk majoritet). 2. Majoritet för Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet (rödgrön majoritet). 3. Majoritet för Moderata samlingspartiet, Centerpartiet, Folkpartiet och Kristdemokraterna (borgerlig majoritet). 4. Annan majoritet (inget av de två traditionella rikspolitiska blocken har någon majoritet, utan Sverigedemokraterna och/eller något lokalt parti har en utslagsgivande position i fullmäktige). Mellan valen 2006 och 2010 förändrades majoritetslägena enligt vad som framgår av tabell 3.

Tabellen visar alltså att i 111 (38 procent av alla) kommuner fick Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet majoritet i fullmäktige. Motsvarande siffra för borgerligheten var 93 kommuner (32 procent). Annan majoritet uppstod i 86 kommuner (30 procent). Fördelningen var med andra ord relativt jämn mellan de tre huvudgrupperna av majoritetslägen (där socialistisk och rödgrön majoritet sammanförts till en kategori). Det kan därmed konstateras att de tre rödgröna partierna fick majoritet i 18 kommuner fler än borgerligheten, trots att det skilde 1,06 procentenheter till borgerlighetens fördel i det samlade kommunala valresultatet. Frågan infinner sig då hur detta är möjligt. Det torde finnas två huvudförklaringar till detta. För det första

Tabell 3. Majoritetslägen, uttryckt i mandat, i kommunerna vid valen 2006 respektive 2010.

Majoritet i fullmäktige	2006	2010	Förändring	Procent 2010
S+V 1)	70	69	- 1	24
S+V+Mp 2)	28	42	+ 14	14
M+Fp+C+Kd	118	93	- 25	32
Annan 3)	74	86	+ 12	30
Totalt	290	290	0	100

1. Socialdemokraterna och Vänsterpartiet har majoritet utan behov av stöd av Miljöpartiet (socialistisk/ röd majoritet).

2. Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet behövs alla tre för att få majoritet i fullmäktige (rödgrön majoritet).

3. År 2006 var det 37 av de 74 kommunerna (50 procent) där Sverigedemokraterna antingen hade en ensam utslagsgivande (vågmästare) position mellan de båda blocken eller där Sverigedemokraterna var ett av flera partier med en sådan position. År 2010 var motsvarande siffra 68 kommuner av de sammanlagt 86 kommunerna (79 procent).

Källa: Valmyndighetens hemsida, www.val.se, 2010-12-19.

att de tre rödgröna partierna har fått fullmäktigemajoritet med knapp marginal i ett relativt stort antal kommuner. För det andra har partierna nått majoritetsställning i förhållandevis många kommuner med lägre folkmängd, inte minst i Norrland. Denna förklaring har rimligen störst betydelse. Det visar sig också att antalet kommuner med socialistisk majoritet endast reducerades med en i relation till år 2006, trots att de båda partierna tillsammans minskade sitt röstetal i kommunerna med 2,61 procentenheter. Antalet kommuner med borgerlig majoritet minskade med 25, i ett läge där partierna backade med 1,2 procentenheter. Det ter sig mer förklarligt att antalet kommuner med majoritet för Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet ökade, till följd av Miljöpartiets valframgång. Sverigedemokraternas ökade röstetal bidrog till att antalet kommuner med annan majoritet ökade från 74 till 86. I 81 av de 86 kommunerna fick Sverigedemokraterna mandat i fullmäktige och i 68 av dessa kommuner hade partiet antingen en vågmästarställning mellan blocken eller var partiet en av flera möjliga vågmästare. Den roll som först Miljöpartiet och senare lokala partier tidigare har kunnat spela som tredje kraft mellan de två traditionella blocken har nu delvis tagits över av Sverigedemokraterna (Montin 2004:74 ff och Wängmar 2006:261 ff).

Styrande koalitioner

I tabell 4 redovisas majoritetslägena kombinerade mot vilka partier som ingår i de styrande koalitionerna i kommunerna, detta i form av valtekniska samarbeten vid valen av de kommunala organen för den nya valperioden.

Tabell 4. Majoritetslägen kontra styrande koalitioner i kommunerna efter valet 2010.

Styrande koalition	Majoritet i fullmäktige				
	S+V	S+V+Mp	M+Fp+C+Kd	Annan	Totalt
Socialistisk	45	3	0	2	50
Socialistisk + Mp	18	26	0	1	45
Socialistisk + lokalt	2	1	0	3	6
Socialistisk + Mp +lokalt	1	0	0	6	7
Socialistisk + Sd	0	0	0	0	0
Borgerlig	0	0	74	11	85
Borgerlig + Mp	0	4	9	17	30
Borgerlig + lokalt	0	0	4	16	20
Borgerlig + Mp +lokalt	0	0	1	5	6
Borgerlig + Sd	0	0	0	1	1
Socialistisk + Borgerlig	3	3	2	11	19
Socialistisk + Borgerlig + Mp	0	4	2	9	15
Socialistisk + Borgerlig + lokalt	0	1	0	3	4
Socialistisk + Borgerlig + Mp + lokalt	0	0	1	1	2
Lokalt parti	0	0	0	0	0
Totalt	69	42	93	86	290

Källa: Valmyndighetens hemsida, www.val.se, 2010-12-19. Samtliga svenska kommuners hemsidor, protokoll från kommunfullmäktige under perioden 2010-10-18–2010-12-31.

I kommuner med majoritet för de rödgröna partierna bildar också dessa partier styrande koalition i det stora flertalet fall. Närmare bestämt gäller det 92 (45+3+18+26) av de 111 kommunerna. Detta ger en andel på 83 procent. Motsvarande siffra för kommuner med borgerlig majoritet är 80 procent (74 av 93 kommuner). I kommuner med majoritet för ettdera blocket sker samarbete mellan borgerliga och socialistiska partier i 16 (3+3+2+4+2+1+1) kommuner, medan samarbete mellan borgerliga partier och miljöpartiet äger rum i 14 kommuner (4+9+1), inklusive en kommun där också ett lokalt parti ingår. Den blockgräns som så tydligt profilerades i riksdagsvalet bryts med andra ord i 30 av de 204 kommuner (14 procent) där antingen de rödgröna partierna eller borgerligheten har fullmäktigemajoritet.

Flertalet samarbeten över blockgränsen äger emellertid rum i kommuner med annan majoritet, där alltså lokala partier eller Sverigedemokraterna har en utslagsgivande position (vågmästare) mellan blocken. I dessa kommuner sker samarbete mellan socialistiska och borgerliga partier i 24 kommuner (11+9+3+1). Vidare har borgerliga partier bildat styrande koalitioner tillsammans med Miljöpartiet, inklusive kommuner där även lokala partier ingår i koalitionen, i 22 kommuner (17+5). Det betyder att i 46 av 86 kommuner, motsvarande 53 procent, sker samarbete mellan rödgröna och borgerliga partier. Det är 3,8 gånger fler än i kommuner där ett av de båda blocken har fullmäktigemajoritet. Det är sålunda inte särskilt svårt att se ett samband mellan annan majoritet och förekomsten av koalitioner bildade över blockgränsen, om Miljöpartiet entydigt placeras i ett rödgrönt block. I en del fall har det blocköverskridande samarbetet tillkommit för att utestänga Sverigedemokraterna från allt politiskt inflytande. I ett fall, Högsby i Kalmar län, har det ingåtts en valteknisk samverkan mellan borgerliga partier och Sverigedemokraterna. Detta utvecklas nedan.

Inledningsvis nämnde jag att även koalitionsbildningsteorier skulle komma till användning i föreliggande kartläggning. Förekomsten av minoritetsstyren är nämligen av särskilt intresse utifrån problemställningen om vilket inflytande som Sverigedemokraterna har kunnat utöva på kommunal nivå. Gällande koalitionsbildningsteorierna har jag gjort en begränsning till fyra olika tänkbara utfall:

- *Minimal winning coalitions.* Denna teori innebär att det endast bildas koalitioner som bara vinner med minsta möjliga marginal, alltså minimalt, då partiernas enda målsättning vid koalitionsbildningen är att åstadkomma en koalition som har en majoritet i den beslutande församlingen. Om ett av de partier som deltar i koalitionen hoppar av går majoriteten med automatik förlorad. Minimal winning-teorin är en av de mest etablerade inom den samlade teorin kring koalitionsbildningar (Sjölin 1993: 13 ff, Bäck 2000: 84 ff och Bäck 2003:1–17).
- *Oversized governments.* En möjlig översättning till svenska kan vara överdimensionerade koalitioner. I sådana koalitioner kan det sålunda förekomma att ett parti lämnar den styrande koalitionen utan att det leder till att majoriteten går förlorad, vilket innebär att koalitionen inte behöver avgå (Sjölin 1993:83 ff och Bäck 2003:80–90).
- *Egen majoritet utan koalition.* Om ett parti med egen majoritet i kommunfullmäktige styr utan samarbete med andra partier är det inte någon koalition i egentlig mening, då en koalition enligt mitt förmenande kräver att minst två partier ingår. Det blir däremot en koalition om partiet trots den egna majoriteten har en valteknisk sam-

Tabell 5. Koalitionstyper i kommunerna relaterat till majoritetssläge i fullmäktige.

Koalitionstyp	Majoritet i fullmäktige					
	S+V	S+V+Mp	M+Fp+C+Kd	Annan	Totalt	Procent
Ett parti har majoritet utan koalition	16	0	2	0	18	6
Minimal winning coalition	21	33	33	46	134	46
Oversized government	28	5	55	12	100	34
Minoritetsstyre	4	4	3	27	38	13
Totalt	69	42	93	86	290	99

Källa: Valmyndighetens hemsida, www.val.se, 2010-12-19. Samtliga svenska kommuners hemsidor, protokoll från kommunfullmäktige under perioden 2010-10-18–2010-12-31.

verkan med ett annat parti utan att egentligen behöva detta. I en sådan situation uppstår en *Oversized government*.

- *Minoritetsstyre*. Den styrande koalitionen regerar utan att ha någon majoritet bakom sig i den beslutande församlingen. Situationen uppstår inte minst där oppositionen är splittrad på flera grupperingar som inte kan tänka sig att bilda en majoritetskoalition tillsammans.

I tabell 5 redovisas hur de fyra koalitionstyperna fördelas på landets kommuner.

Det mest intressanta med tabellen är att 27 av 38 minoritetsstyren återfinns i kommuner med annan majoritet i fullmäktige, alltså inklusive kommuner där Sverigedemokraterna genom valet fick en möjlig vägmästarposition. På lite längre sikt, i förhållande till situationen efter valen 1998 och 2002, har det skett en betydande ökning av antalet minoritetsstyren. Efter valet 1998 fanns det 23 minoritetsstyren, medan motsvarande siffra 2002 uppgick till 20 (Wångmar 2006:158 ff). Sverigedemokraternas frammarsch i 2006 års val bidrog till att antalet minoritetsstyren ökade till 29 (Loxbo 2008:20 f). Det kan vidare noteras att oversized governments framförallt förekommer i kommuner med borgerlig majoritet. En orsak till detta är att det i många fall bildas styrande koalitioner av alla de fyra borgerliga partierna, även om ett av partierna inte behövs för att åstadkomma en minimal winning coalition.

Sambandet mellan koalitionstyper och styrande koalitioner framgår av tabell 6.

I 14 av de 38 kommunerna med minoritetsstyren har Sverigedemokraterna mer eller mindre på egen hand haft möjlighet att avgöra vilka partier som ska få tillsätta ordförändeposterna. För att få utöva en sådan maktställning krävs det emellertid att två politiska block aspirerar på att bilda styrande koalition och är beredda att driva frågan till votering, där Sverigedemokraterna kan spela en avgörande roll. Sverigedemokraterna har dock möjlighet att inte ta ställning, utan avstå från att rösta vid eventuella slutna omröstningar. I den situationen segrar den koalition som förfogar över flest

Tabell 6. Koalitionstyper i kommunerna relaterat till styrande koalition.

Styrande koalition	Koalitionstyp				
	E	Mwc	Og	Min	Totalt
Socialistisk	16	17	9	8	50
Socialistisk + Mp	0	26	15	4	45
Socialistisk + lokalt	0	5	1	0	6
Socialistisk + Mp +lokalt	0	6	0	1	7
Socialistisk + Sd	0	0	0	0	0
Borgerlig	2	29	41	13	85
Borgerlig + Mp	0	18	6	6	30
Borgerlig + lokalt	0	9	8	3	20
Borgerlig + Mp +lokalt	0	3	2	1	6
Borgerlig + Sd	0	1	0	0	1
Socialistisk + Borgerlig	0	11	7	1	19
Socialistisk + Borgerlig + Mp	0	6	8	1	15
Socialistisk + Borgerlig + lokalt	0	2	2	0	4
Socialistisk + Borgerlig + Mp + lokalt	0	1	1	0	2
Lokalt parti	0	0	0	0	0
Totalt	18	134	100	38	290

E = Egen majoritet utan koalition. Mwc = Minimal winning coalitions. Og = Oversized governments. Min = Minoritetsstyre.

Källa: Samtliga svenska kommuners hemsidor, protokoll från kommunfullmäktige 2010-10-18–2010-12-31.

mandat i fullmäktige, förutsatt att grupperingen är internt enig. I de 14 ovannämnda kommunerna har det bildats minoritetskoalitioner enligt vad som anges i tabell 7.

Socialdemokraterna har i sex fall varit beredda att ingå i ett minoritetsstyre som kan vara beroende av Sverigedemokraterna. För borgerliga partier uppgår motsvarande siffra till 9 kommuner. Att summan ändå blir 14 kommuner beror på att i en kommun ingår både socialistiska och borgerliga partier i minoritetskoalitionen. Därtill kommer Högsby kommun, där borgerligheten och Sverigedemokraterna ingick en valteknisk samverkan.

Tabell 7. Styrande minoritetskoalitioner i kommuner där Sverigedemokraterna på egen hand har en vågmästarställning.

Styrande koalition	Antal	Kommuner
Socialistisk	2	Burlöv, Bjuv
Socialistisk + Mp	2	Mjölby, Västerås
Socialistisk + Mp +lokalt	1	Borås
Socialistisk + Borgerlig +Mp	1	Sundbyberg
Borgerlig	2	Helsingborg, Skara,
Borgerlig + Mp	3	Karlskrona, Landskrona, Trelleborg
Borgerlig + lokalt	2	Ale, Ronneby
Borgerlig + Mp +lokalt	1	Osby
Totalt	14	

Källa: Samtliga svenska kommuners hemsidor, protokoll från kommunfullmäktige 2010-10-18–2010-12-31.

Fall av möjligt inflytande för Sverigedemokraterna

Det första fallet handlar om Högsby kommun i Kalmar län. Där fick de tre borgerliga partier som finns representerade i kommunfullmäktige, Moderata samlingspartiet, Centerpartiet och Kristdemokraterna, tillgripa samverkan med Sverigedemokraterna vid valen av vissa kommunala organ. Tanken var att bilda ett borgerligt minoritetssyre som hade 18 av 41 mandat i fullmäktige, vilket var ett mandat mindre än vad Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet hade. Därutöver fanns fyra Sverigedemokrater. De borgerliga partierna behövde sålunda ett aktivt stöd från Sverigedemokraterna för att få igenom sin politik. Vid valen av styrelser och nämnder var emellertid en av fyra ledamöter från Sverigedemokraterna frånvarande utan någon ersättare. De tre rödgröna partierna begärde proportionellt val av ledamöter i kommunstyrelser, vilket fick till effekt att de rödgröna partierna fick 6 av 11 ledamöter i kommunstyrelsen. De borgerliga fick fem platser, medan Sverigedemokraterna blev utan. Vid valet av ersättare i kommunstyrelsen samt ledamöter och ersättare i myndighetsnämnden skedde därför en valteknisk samverkan mellan de borgerliga och Sverigedemokraterna, under den gemensamma beteckningen Alliansen. Till följd av detta fick Sverigedemokraterna en ersättare i kommunstyrelsen och borgerligheten fick majoritet i myndighetsnämnden med Sverigedemokraternas hjälp. I samtliga fall röstade Sverigedemokraterna dessutom på borgerliga ordförandekandidater (Högsby kommuns hemsida, www.hogsby.se, 2010-12-18, Protokoll kommunfullmäktige i Högsby kommun 2010-12-06, §§ 198–201). Detta hade också skett vid fullmäktiges första sammanträde, då presidium och valberedning valdes. Ordförandevalet behöver dock inte ske genom någon valteknisk samverkan, utan ett tredje block, i det här fallet Sverigedemokraterna, kan välja att rösta på den kandidat de finner mest lämplig (Högsby kommuns hemsida, www.hogsby.se, 2010-12-18, Protokoll kommunfullmäktige i Högsby kommun 2010-11-08, §§ 160–163).

Det andra fallet gäller Socialdemokraterna i Burlövs kommun i Skåne län, även om det inte är att betrakta som en formell valteknisk samverkan. I denna kommun fanns tre grupperingar vid valen av fullmäktiges presidium och valberedning: 1. Socialdemokraterna och Vänsterpartiet (tillsammans 16 mandat). 2. Moderaterna, Centerpartiet, Folkpartiet och Miljöpartiet (17 mandat). 3. Sverigedemokraterna och Allianspartiet (8 mandat). Vid valet av ordförande i fullmäktige ställdes en socialdemokrat mot en moderat. Den förstnämnde segrade med 24 röster mot 17. Sverigedemokraterna hade röstat på den socialdemokratiska kandidaten. Däremot stödde Sverigedemokraterna en moderat politiker vid valet av 1:e vice ordförande i fullmäktige, vilket fick till följd att moderaten besegrade den socialdemokratiska motkandidaten med siffrorna 25 mot 16. I valet av 2:e vice ordförande skedde det mest anmärkningsvärda. Här stod valet mellan en politiker från Sverigedemokraterna och en folktoppartist. Den förstnämnde vann med 21 röster mot 17 samt att 3 ledamöter avstod från att rösta. Socialdemokraterna hade därmed röstat fram en person tillhörande Sverigedemokraterna att sitta i fullmäktiges presidium. Efter omröstningen valde Vänsterpartiet att bryta samarbetet med Socialdemokraterna i kommunen (Burlövs kommuns hemsida, www.burlov.se, 2010-12-18, Protokoll kommunfullmäktige i Burlövs kommun 2010-11-15, §§ 109–110. *Dagens Samhälle* nr 39. 2010 s 7).

När fullmäktige senare valde kommunstyrelse lade Sverigedemokraterna sina röster på en socialdemokratisk ordförandekandidat. Hon valdes därmed till posten med Sverigedemokraternas aktiva stöd. Sverigedemokraterna röstade fram socialdemokrater på alla ordförandeposter utom den i tekniska nämnden, där partiets ledamöter röstade blankt, varför en moderat politiker valdes till detta uppdrag. Samma sak gällde för uppdragen som 1:e vice ordförande i alla organ, alltså att Sverigedemokraterna röstade på socialdemokratiska kandidater som på detta sätt vann voteringarna, utom i tekniska nämnden. Socialdemokraterna röstade inte någon gång på de kandidater som Sverigedemokraterna föreslog till presidieposter. Gällande posten som 2:e vice ordförande i kultur- och fritidsnämnden lade dock de socialdemokratiska fullmäktigeledamöterna sina röster på en politiker som tillhörde Allianspartiet, som hade valteknisk samverkan med Sverigedemokraterna och inte står särskilt långt från Sverigedemokraterna politiskt, inte minst i synen på migrationsfrågor (Allianspartiets hemsida, www.allianspartiet.se, 2011-01-12). Stödet från Socialdemokraterna medförde att Allianspartiets kandidat valdes till 2:e vice ordförande i den aktuella nämnden (Burlövs kommuns hemsida, www.burlov.se, 2010-12-29, Protokoll kommunfullmäktige i Burlövs kommun 2010-12-20, §§ 128–147).

I formell mening finns det dock ett socialdemokratiskt minoritetstyre i Burlövs kommun, som efter Vänsterpartiets avhopp förfogar över endast 14 av de totalt 41 fullmäktigemandaten. Detta är tre mandat färre än den största grupperingen bestående av tre borgerliga partier och Miljöpartiet. För att få igenom sin politik kan Socialdemokraterna behöva stöd från Sverigedemokraterna, i de fall som den största oppositionsgruppen driver en annan linje än vad Socialdemokraterna gör.

Ett tredje fall med tydligt inflytande för Sverigedemokraterna gällde Osby kommun i Skåne län. Här fanns tre grupperingar när kommunfullmäktige skulle välja presidium och valberedning. De fyra borgerliga partierna och det lokala partiet Göingepartiet kommunal samling hade tillsammans 18 mandat i fullmäktige. Lika många mandat hade Socialdemokraterna och Miljöpartiet. Därtill kom fem ledamöter från Sverigedemokraterna. Vid valet av fullmäktiges ordförande fördes det fram två ordförandekandidater, dels en socialdemokrat, dels en moderat. Den sistnämnde segrade med röstsiffrorna 23 mot 18, vilket betyder att Sverigedemokraterna gav sitt stöd till de borgerligas ordförandekandidat. Vid valet av 1:e vice ordförande stod valet mellan en socialdemokrat och en centerpartist. Denna gång röstade Sverigedemokraterna på Socialdemokraternas kandidat, som därmed segrade med 23 röster mot 18. När det skulle väljas 2:e vice ordförande fanns det tre kandidater, en socialdemokrat, en centerpartist och en sverigedemokrat. De två förstnämnda fick 18 röster vardera, medan den tredje erhöll 5 röster. Med lottens hjälp valdes Centerpartiets kandidat till 2:e vice ordförande. Vid valet av ordförande i valberedningen upprepades proceduren från valet av fullmäktigeordförande. En politiker från Moderaterna besegrade en socialdemokrat med röstsiffrorna 23 mot 18, vilket betyder att Sverigedemokraterna valde att stödja den borgerlige kandidaten (Osby kommuns hemsida, www.osby.se, 2010-12-18, Protokoll kommunfullmäktige i Osby kommun 2010-11-01, §§ 94–98). I en situation av totalt jämviktsläge mellan två grupperingar valde alltså Sverigedemokraterna huvudsakligen att rösta på politiker som tillhörde den samarbetsgrupp som bestod av de fyra borgerliga partierna och ett lokalt parti.

När fullmäktige en dryg månad senare skulle välja övriga kommunala organ hade Miljöpartiet anslutit sig till samarbetet mellan de fyra borgerliga partierna och Göingepartiet kommunal samling. Denna gruppering förfogade över 20 av de 41 mandaten i fullmäktige. Det var sålunda fortfarande ett minoritetsstyre, men starkare minoritetsstyre gick inte att få mandatmässigt. I detta nya läge valdes alla organ i full enighet. Miljöpartiet fick god utdelning med platser i styrelser och nämnder och fick ordförandeposten i socialnämnden (Osby kommuns hemsida, www.osby.se, 2011-01-03, Protokoll kommunfullmäktige i Osby kommun 2010-12-20, §§ 141–165).

Utöver Burlöv och Osby var det ytterligare 12 kommuner där Sverigedemokraterna hade möjlighet att i praktiken avgöra vilka partier som skulle bilda styrande minoritetskoalition. I samtliga dessa fall bildade den största minoritetsgrupperingen i fullmäktige styrande koalition och fick tillsätta ordförandeposterna. Det förekom emellertid voteringar i tre av kommunerna, Skara, Landskrona och Trelleborg, där Sverigedemokraterna hade möjlighet att välja sida, men gjorde detta bara i begränsad utsträckning, vilket utvecklas nedan.

I Skara kommunfullmäktige (Västra Götalands län) hade Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet tillsammans 21 mandat i fullmäktige, medan borgerligheten förfogade över 22 mandat. Sverigedemokraterna hade två mandat. Både borgerligheten och de tre rödgröna partierna förde fram ordförandekandidater gällande valet till ordförande i kommunfullmäktige, valberedningen och kommunstyrelsen. En borgerlig politiker valdes till fullmäktiges ordförande med röstsiffrorna 24 mot 21. Vid valet av ordförande i valberedningen fick de borgerligas kandidat 22 röster och de rödgrönas 20 röster, medan 3 valsedlar var blanka. Slutligen valdes en borgerlig politiker till kommunstyrelsens ordförande med 22 mot 20 röster samt 2 blanka valsedlar. Även om det naturligtvis var slutna omröstningar får det anses högst troligt att Sverigedemokraterna aktivt stödde de borgerligas kandidat till ordförande i fullmäktige, medan partiet i de båda andra omröstningarna röstade blankt (Skara kommuns hemsida, www.skara.se, 2011-05-08, Protokoll kommunfullmäktige i Skara kommun 2010-11-01, §§ 92–101). Övriga val skedde i konsensus (Skara kommuns hemsida, www.skara.se, 2011-05-08, Protokoll kommunfullmäktige i Skara kommun 2010-12-14, §§ 126–158).

I Landskrona kommunfullmäktige (Skåne län) förfogade Folkpartiet, Moderaterna och Miljöpartiet tillsammans över 22 mandat, medan Socialdemokraterna och Vänsterpartiet hade 20 platser. Sverigedemokraterna hade 9 mandat. Vid valet av ordförande i kommunfullmäktige förde båda de stora grupperingarna fram var sin kandidat och omröstningen utföll så att kandidaten från de tre förstnämnda partierna fick 22 röster och den socialistiske kandidaten erhöll 20 röster, medan 9 röster var blanka. Sverigedemokraterna tog sålunda inte ställning i frågan, utan lät den största minoritetskoalitionen få ordförandeposten i fullmäktige. Övriga presidieval skedde utan omröstning, men Sverigedemokraterna lämnade reservation mot valet av 1:e vice ordförande i kommunstyrelsen, då de ansåg att den valda personen, tillhörande Moderata samlingspartiet, inte var lämplig för uppdraget (Landskrona kommuns hemsida, www.landskrona.se, 2011-05-09, Protokoll kommunfullmäktige i Landskrona kommun (stad) 2010-11-01, §§ 150–151 och 2010-12-14, § 182).

I Trelleborgs kommunfullmäktige fanns det fyra grupperingar: 1. Moderaterna, Folkpartiet, Centerpartiet, Kristdemokraterna och Miljöpartiet, som tillsammans hade 24 mandat. 2. Socialdemokraterna med 17 mandat. 3. Sverigedemokraterna som hade 7 mandat. 4. Söderslättspartiet med 3 mandat. Vid valet av ordförande i fullmäktige fick en politiker från Moderata samlingspartiet 31 röster, medan Socialdemokraternas motkandidat erhöll 19 röster. Vidare var en röstsedel blank. Detta indikerar att Sverigedemokraterna röstade på den kandidat som representerade borgerligheten och Miljöpartiet, medan två av tre ledamöter från Söderslättspartiet röstade på Socialdemokraternas kandidat. Även valet av 1:e vice ordförande i fullmäktige gick till votering. I denna fick kandidaten från borgerligheten/Miljöpartiet 24 röster och Socialdemokraternas kandidat 19 röster, medan 8 valsedlar var blanka. De blanka valsedlarna kom rimligen från Sverigedemokraterna och från en ledamot tillhörande Söderslättspartiet. Till 2:e vice ordförande i fullmäktige valdes en socialdemokratisk politiker som vid omröstningen fick 23 röster, medan Sverigedemokraternas motkandidat fick 7 röster. Därutöver lämnades 21 blanka sedlar. Socialdemokraterna tog även strid om posten som ordförande i valberedningen. Vid denna omröstning fick kandidaten från borgerligheten/Miljöpartiet 31 röster och Socialdemokraternas kandidat 19 röster, medan 1 röst var blank. Vid valet av 1:e vice ordförande i revisionen stod striden mellan en person tillhörande borgerligheten/Miljöpartiet och en sverigedemokrat. Den förstnämnde erhöll 23 röster och den sistnämnde fick 11 röster. 17 valsedlar var blanka (Trelleborgs kommuns hemsida, www.trelleborg.se, 2011-05-09, Protokoll kommunfullmäktige i Trelleborgs kommun 2010-11-22, §§ 2 och 15–19).

När Trelleborgs kommunfullmäktige senare valde övriga kommunala organ tog Socialdemokraterna i ett stort antal fall² strid om posterna som vice ordförande, men förlorade samtliga omröstningar, då Sverigedemokraterna i allmänhet aktivt stödde personer som tillhörde borgerligheten/Miljöpartiet. Socialdemokraternas agerande hade sin grund i att partiet hade krävt att det skulle inrättas uppdrag som 2:e vice ordförande för deras räkning utom i de minsta styrelserna/nämnderna, men blivit nedröstade i frågan. I de minsta organen fick dock Socialdemokraterna utse vice ordförande (Trelleborgs kommuns hemsida, www.trelleborg.se, 2011-05-09, Protokoll kommunfullmäktige i Trelleborgs kommun 2010-12-06, §§ 24–35).

Sammanfattningsvis kan det konstateras att Sverigedemokraterna framförallt har påverkat vilken styrande koalition som skulle bildas i Högsby och Burlövs kommuner. Detta hängde samman med att de tilltänkta minoritetsstyrena i dessa båda kommuner förfogade över färre mandat än den största oppositionsgrupperingen. I båda fallen fick Sverigedemokraterna gentjänster för sitt stöd, i Högsby kommun en plats som ersättare i kommunstyrelsen och i Burlövs kommun uppdraget som 2:e vice ordförande i kommunfullmäktige. I de övriga fyra kommunerna bildade den största grupperingen minoritetsstyren. I Osby kommun var det emellertid inledningsvis helt jämnt mellan två grupperingar fram till dess att Miljöpartiet bytte sida. I den mån Sverigedemokraterna tog ställning i kommunerna var det till borgerlighetens förmån.

2 Det gällde följande organ: Arbetsmarknadsnämnden, Bildningsnämnden, Fritidsnämnden, Kommunstyrelsen, Kulturnämnden, Samhällsbyggnadsnämnden, Servicenämnden, Socialnämnden och Tekniska nämnden.

om i Burlövs kommun. Det kan vidare konstateras att Socialdemokraterna i samtliga sex kommuner vid minst ett tillfälle förde fram motkandidater vid val av ordförandeposter och uppenbarligen var beredda att få sina kandidater valda med stöd av Sverigedemokraterna, även om det bara lyckades i Burlövs kommun. Här går det att se en tydlig koppling till att Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet förde fram en egen kandidat till uppdraget som talman i riksdagen, men förlorade omröstningen (*Riksdagens protokoll 2010/2011:1, 2010-10-04, § 6*). Utifrån de kategoriska avståndstagen från Sverigedemokraterna som ledande socialdemokratiska partiföreträdare gjorde före valet ter sig agerandet inte helt konsekvent, varken i riksdagen eller i de sex aktuella kommunerna.

Sammanfattande diskussion

De tre rödgröna partierna gjorde sammantaget ett bättre val till kommunfullmäktige än resultatet i riksdagsvalet. Divergensen i kommunvalet i förhållande till de fyra borgerliga partierna blev bara en procent, mot närmare sex procent i riksdagsvalet. Sverigedemokraternas genombrott på riksplanet fick också ett genomslag på kommunal nivå, även om partiet lyckades bättre i riksdagsvalet än i valen till kommunfullmäktige. Sverigedemokraterna bidrog till att antalet kommuner med annan majoritet i kommunfullmäktige, alltså där varken det rödgröna eller det borgerliga blocket hade majoritet, ökade från 74 till 86. I kommuner där Sverigedemokraterna antingen var ensam vågmästare mellan blocken eller var ett av flera partier med möjlighet till en sådan utslagsgivande position fanns det minst två alternativ att hantera situationen. Det första alternativet var att bilda en blocköverskridande majoritetskoalition. Det andra alternativet var att formera minoritetsstyren, som dock även kan bildas över blockgränsen.

Förekomsten av blocköverskridande samarbeten, inklusive sådana mellan borgerligheten och Miljöpartiet, är föga förvånande betydligt vanligare i kommuner med annan majoritet än i kommuner där ett av de båda rikspolitiska blocken förfogar över majoritet i fullmäktige. I de 204 kommuner där ett av de båda blocken har majoritet förekommer blocköverskridande samverkan i totalt 30 kommuner. I de 86 kommunerna med annan majoritet förekommer sådant samarbete i 46 kommuner. Detta indikerar tydligt att de etablerade partierna på kommunal nivå är beredda att bryta blockgränsen för att skapa majoriteter och samtidigt effektivt stänga ute Sverigedemokraterna eller något lokalt parti som inte anses pålitligt från inflytande. Det parti som har varit mest benäget till blocköverskridande samarbete är, inte direkt förvånande, Miljöpartiet, som ursprungligen inte hade någon tydlig blocktillhörighet på nationell nivå, men som successivt blivit en del av ett rödgrönt block.

Även om blocköverskridande samverkan har kommit till stånd i ett relativt stort antal kommuner har antalet kommuner där den styrande koalitionen regerar i minoritet ökat betydligt i relation till situationen i slutet av 1990-talet och början av 2000-talet. Det är också en tydlig ökning i förhållande till vad som gällde efter valet 2006. Under den nuvarande mandatperioden har 38 kommuner minoritetsstyren. Merparten av minoritetsstyrena (27) finns i kommuner där fullmäktige har annan majoritet. I 14 av dessa kommuner kan Sverigedemokraterna utöva en direkt vågmästarposition på

samma sätt som nu sker i riksdagen. Sverigedemokraternas politiska genombrott i de svenska kommunerna vid valen 2006 och 2010 har sålunda medfört att en redan tidigare inledd utveckling i riktning mot fler blocköverskridande samarbeten och ett större antal minoritetsstyren har förstärkts ytterligare. I de fall som det uppstår annan majoritet i fullmäktige blir i allmänhet lösningen blocköverskridande samarbete och/eller minoritetsstyre. Det tredje alternativet är samarbete med lokala partier.

Lokala exempel från framförallt Högsby och Burlövs kommuner visar att stöd från Sverigedemokraterna kan vara av helt avgörande betydelse för att en gruppering skall kunna bilda en styrande koalition, då koalitionen förfogat över färre fullmäktigemandat än oppositionen. I den förstnämnda kommunen var det borgerligheten som tog emot stöd från Sverigedemokraterna, medan det i fall nummer två var Socialdemokraterna som allierade sig med Sverigedemokraterna. I dessa fall blev det alltså nödvändigt att ge Sverigedemokraterna uppdrag som motprestation på ett sätt som det på riksplånet har utfärdats förkastelsesdomar emot. Frånsett tidningen *Dagens Samhälle*, som utges av Sveriges kommuner och landsting, har detta inte fått någon stor uppmärksamhet i de nationella medierna. I de övriga fyra studerade kommunerna har den största minoritetsgruppen fått bilda styrande koalition på samma sätt som skett i riksdagen.

Referenser

Elektroniskt material

Allianspartiets hemsida, www.allianspartiet.se, 2011-01-12.

Samtliga 290 kommuners hemsidor med protokoll från kommunfullmäktige under perioden 2010-10-18–2010-12-31, (inklusive de särskilt redovisade fullmäktigeprotokollen från Burlövs, Högsby, Landskrona, Osby, Skara och Trelleborgs kommuner).

Sveriges Kommuner och Landstings (SKL:s hemsida), med uppgifter om styrande koalitioner i landets kommuner, www.skl.se, 2011-05-05.

Valmyndighetens hemsida med resultaten i valen till riksdagen och kommunfullmäktige 2006 och 2010, www.val.se, 2010-12-19.

Tryckt källmaterial

Offentligt tryck

Riksdagens protokoll 2010/2011:1, 2010-10-04, § 6.

Tidskrifter

Dagens Samhälle Nr 39/2010.

Litteratur

Bäck, Hanna (2003), *Explaining coalitions. Evidence and Lessons From Studying Coalitions Formation in Swedish Local Government* (diss). Uppsala: Acta Universitatis Uppsaliensis.

Ekström von Essen, Ulla (2006), *Sverigedemokraterna i de svenska kommunerna 2002–2006. En studie av politisk aktivitet, strategi och mobilisering*. Norrköping: Integrationsverket.

Loxbo, Karl (2008), "Sverigedemokraterna i fullmäktige: Påverkas koalitioner och politik i kommunerna?". *Kommunal ekonomi och politik* nr 4, 2008.

Montin, Stig (2004), *Moderna kommuner*. Malmö: Liber.

Sjölin, Mats (1993), *Coalition politics and parliamentary power*. Lund: Lund University Press.

Wängmar, Erik (2006), *Samlingsstyre–Blockstyre–Mångstyre. Kommunalpolitiska styrelseformer 1952–2002*. Stockholm: Stads- och kommunhistoriska institutet.